

գիտենք, որ նա Պարթևաց Միհրդատ Թագաւորին հետ պատերազմեցաւ՝ սորա իշխանութեան վերջին տարիները¹։

Իսկ ՏԻԳՐԱՆ Ա. մասին այսչափ միայն գիտենք, որ նա հայր էր Տիգրան երկրորդի²։

Հ. Յ. ԱՍՏՈՒՐԵԱՆ

մաթիւ Արտաշէսներու մէջ սա միայն կը յիշուի յունական կրթութեամբ զարգացած, դժուարին պիտի ըլլար վերոյիշեալ բարեկարգութիւնները — Թերեա նաեւ դեռ ինչ ինչ բաներ որոնց վաղարշակի մը կը վերագրուին — յետտիգրանեան ժամանակի մէջ զնեւ. որովհետեւ Տիգրան Բ. և նորոք քաղաքակիրթ որդւոյն Արտաւազդայ ժամանակ պէտք ենք Հայաստանը մեծաւ մասամբ արդէն օժտած են թաղարկ յիշեալ կարգադրութիւններով։

1. ՏՆԱ ՅՈՒՆԿՈՒՅԹ, Ա. Արտաւազդ Ա.

2. Ազգական Առարկանք 83.

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՓՈՔՐԻԿ ԳԻՒՂԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 13 անմոռանալի օր մը կը դրոշմէր Լիտոյ Փիքցդիլոյի խոնարհ ու համեստ տարեգրութեանց մէջ։

Վենետիկոյ մօտ՝ լճակի ծանծաղին մէջ ծաւալած ճախճախուտ կղզիները, որոնց վրայէն երբեմն հոռովմէական բանականներ կ'անցնէին դէպ ի արեւելք արշաւանաց միջոց, և ուր գոթական ուժեր հաւաքուած կործանիչ հրոսակներ կ'արծակէին դէպ ի նորածին Վենետիկ և ի ծիրանազարդ Հռուսներու, և ասկից յետոյ ամբողջ միջին դարերու մէջ վենետիկան սուրհանդակներ կը սուրային դէպ ի Պարսկաստան և Արևելք, երկար դարեր կը մնային մոռցուած ու ամայի, և ծովուն ալիք յարատեւ հոսանքներով ժժմակներու կոյտերու տակ կը ծածկէին ամէն ինչ, հազիւ դեռ 150 տարի առաջ մի քանի ձկնորսներ վենետիկէն կ'երթային հոն դարձեալ բնականութիւն հաստատելու և ձկնորսութեամբ պարսպալուր։ Հայտ մը հեռանդանութիւնը պիտի կենդանացնէր դարձեալ այդ լքեալ

վայրերը և դարձեալ կեանք պիտի տար հոն աշխոյժ և աշխատասէր բարի ժողովրդեան մը, որ մինչև այսօր կ'օրհնէ աւուր յիշատակը։ Երախտագիտութեան ըզգացումն կը յորդէ ամէն սրտերէ երբ կը յիշեն եղ. ԱՆՏՈՆ ՔԱՋՈՒՆԻ անունը։

Քառասուն տարի առաջ դեռ հազիւ 10-15 ընտանիք կը գտնուէին հոն, երբ Միւիթարեանք գնեցով այդ ճախճախուտեն, որ՝ Քաջունի եղբայրը կը սկսէր հաստատել հոն մշակութիւն որթի և պտղատու ծառերու և բանջարեղինաց։ Այսօր 400-է աւելի է ժողովուրդը, և արդէն կը կազմէ փոքրիկ աւան մը՝ մրցակից շրջակայ գիւղերու։ Ունի իւր երկսեռ տարրական վարժարանը յատուկ վարժուհիով, փոքրիկ եկեղեցին, արդեսեան ջրհորները, և կը վայէ խաղաղ բարօրութիւն մը երջանիկ աշխատասիրութեամբ։ Մի քանի տարիներ առաջ վ. Հ. Դանիէլ վ. Ստեփանեան, Ուխտիս գործակալը, կը նորոգէր և նկարագեղ կը զարդարէր հինցած եկեղեցեակը, և այսօր այժմեան գործակալը վ. Հ. Յովսէփ վ. Մարգարեան, հին աւերած զանգակատան տեղ կը կանգնէր ի հիմանց գեղեցիկ ճաշակով զոթական նուրբ զանգակատուն մը 30 մեղր բարձր, երեք նոր ներդաշնակ զանգակներով, որոնց օժույթն ու նաւակատիքը կը կատարուէր հանդիսաւոր շքեղութեամբ։

Առաւօտուն կանուխ յատկապէս վարժուած հանդիսական շոգենաւ մը պատուելով լճակին խաղաղ ալիքները և մառախլապատ օդոյ նրբին քողը կը տանէր դէպ ի հանդիսավայրը հրաւերելոց խումբ մը, որոնց մէջ գլխաւոր կը բազմէր Վենետիկ ծիրանաւոր Պատրիարքն իր աւագերէց քահանաներով և մերձակայ Պուրանոյ քահանաներով։

1. Սոյն տեղոյ զարգացման մեծ խնամք տարած է նաեւ թերթիս Մեծ. աշխատակիցներէն վեր. Հ. Վահան վ. Մէհտէրեան որ երկայն տարիներ Միաբանութեան Գործակալութեան պաշտօնը վարած է։

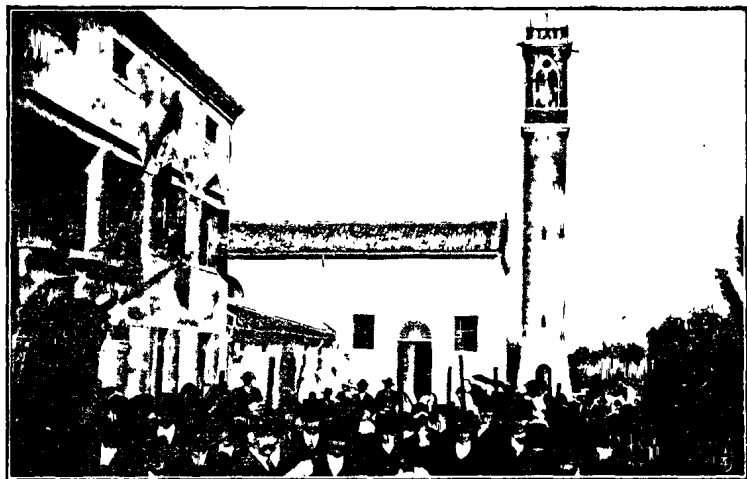
ԻՄԲ.

դաքաւանի քաղաքապետով։ Շոգենաւին առջևէն կ'ընթանար արագասլաց փողբիկ շոգենակոյկ մը տանելով վենետկոյ քաղաքապետական շինութեանց վերահսկող նարտարապետն իւր ընտանեօք։

Հետզհետէ մինչ հրաւիրեալը կը մօտենային դէպ ի հանդիսավայրը կ'անօսրանար նաև մշուշային քողը և շրջակայ ծովափանց վրայ կը նշմարուէին բազմութիւնք

երբ իւր ծիծաղկոտ ափանց մէջ կ'ընդունէր արեւընէն դարձող յաղթական զաւակները, Տանտուլոյներ, Մորոզինիներ, Մարջոյ Բոլոններ, նոյն ժողովուրդը, նոյն խանդավառութեամբ։

Փողբիկ եկեղեցւոյ մէջ, շրջապատուած բարեպաշտ ժողովրդեան բազմութենէն, կրօնական խոր լուսեան մէջ յորում մարդկային հոգին կը բարձրանայ ի ըզ-

Լիովիքքոլոյի նորակառոյց զանգակատունը։

ուրախ գիւղացւոց որ ընդառաջ եկած էին հրաւիրելոց, և յանկարծ մշուշը պատռեցին առաջին որոտմունք հրազինուց և պարզեցին մեր առջև շքեղ տեսարան մը բազմաթիւ վենետկեան զարդարուած յաղթական նաւակներու, որոնց վրայ մետաքսեայ գունագեղ դրօշակներ կը ծածանէին ողջոյնի, բարի գալստեան մաղթանքներով։ Իսկ հրազինուց անդադար որոտումն ու բոմբիւնը, փողերու հնչումը և ուրախ ժողովրդեան ցնծալից ծափահարութիւնք և աղաղակները կը յիշեցնէին մեզ պահ մը հին վենետկոյ անցեալ պերճութիւնը,

մայլուն երկնային խորհրդոց Ս. Պատրիարք մատոյց թիւ պատարագը, մատակարարելով դրօշմի խորհուրդը, որոյ անմիջապէս յաջորդեց զանգակաց մկրտութեան և օծութեան արարողութիւնը, ըզգայուն ու գողտր։ Կրօնից հոգին կը սաւառներ այդ զանգակներու շուրջը, և ամբողջ ժողովուրդը բարախուն սրտերով և անթարթ աչքերով՝ զմայլած կը նայէր անոնց երբ Պատրիարքին իւրաքանչիւր հարցման ու հարուածին ներդաշնակ անոյշ ձայնով մը կը պատասխանէին, թէ պիտի ըլլան խաղաղութեան և հաշտութեան նը-

շանակ մը երկնից և երկրի մէջ, թէ եղբայրութեան կոչը պիտի ծաւալեն խաղաղասէր մարդկանց միջև, թէ իրենց ձայնի ներգաշնակ ալիք պիտի ծաւալին հոգինեւրու մէջ երկնային սիրոյ հոսանքը, միութարութիւն՝ վշտացեալ սրտերու, առաջին ողջոյն մը՝ նորածին մանկան, զրաւական և յուշարար մը անխախտ սիրոյ՝ նոր հարսանց, և երկնից արքայութեան աւետչեայ՝ այն հոգւոյն որ յետ երկրաւոր տառապանաց անմեղ թևերով կը սլանայ հոն. հուսկ, թէ պիտի ըլլան արթուն հըսկող և ձայնատու զարթուցիչ ամէն արկածից, հրդեհի և փոթորկաց միջոց: Ամէն հարցման, ամէն հարուածի կը պատասխանէին զանգակները և հանդիսականաց աչքեր կը լեցուէին ուրախութեան արտասուօք. ամենուս մտքին մէջ կը նորուգուէին կենդանի իրականութեամբ Շիլլէրի գեղեցիկ տողերը որ զանգակի երգը կը հիւսնեն:

Յանկարծ հնչեցին դարձեալ որոտմունք և բոմբիւնք հրազինուց և գոռացին շեփորքը: Աւարտած էր եկեղեցական հանդէսը և քահանայատան մէջ վերը պատրաստուած սրահին մէջ կը սկսէր պաշտօնական խնջոյքը որուն կը մասնակցէին բոլոր հրաւիրեալք և տեղական իշխանութիւնք, և ուր ընդհանուր հանդիսականաց ծափահարութեանց ներքև կը կատարուէին բազմաթիւ գեղեցիկ բաժակաճառեր, շնորհաւորութիւնք, ուրախակցութիւնք և շնորհակալութեանց արտայայտութիւնք:

Հանդիսին երկրորդ բաժինը պահուած էր երեկոյեան դէմ: Նոր նազելի զանգակատան առջև, որոյ վրայ բարձրացած էին արդէն նոր օծուած զանգակները և ուր զբոշակներ հանդիսապէս կը ծածանէին ուռած գոգերով, եկեղեցւոյ հրապարակին մէջ՝ շարուած կը սպասէին եօթանասու յնէն աւելի երկսեռ մանկունք տօնական զարդարանօք և ծաղկանց փունջեր ձեռքերին: Հագու թէ Պատրիարքն ու հանդիսականք կը բազմէին, ուրախ երգերու աղաղակ մը կը բարձրանար, դարձեալ հրազինուց անդադար բոմբիւններու միջև

և ժողովրդեան խուռն ծափահարութեանց ներքև: Արագ արագ կը յաջորդէին իրարու այդ մանկական անմեղ բերաններու երգեր, ուղերձներ ու մաղթանք որոնք անկեղծ ու զգայուն երախտագիտութեան մը արտայայտութիւնն էին առ Հարս Միութարեան Ուխտին, բովանդակ գիւղին րաբերար ու գրեթէ հիմնարկու տէրերը: Գրեթէ երկու ժամ այսպէս կը յաջորդէին իրարու երգեր և ուղերձք և բանախօսութիւնք. բայց կը մերձենար անողորմելի բաժանման՝ մեկնելու պահը: Շատերնիս առաջին անգամ կը տեսնէինք այդ գիւղը, և սակայն այս մի քանի համառօտ ժամերու մէջ անոյշ յիշատակաց փունջեր քաղած կը տանէինք մեր սրտերու մէջ, մինչդեռ բարի ժողովրդեան դիմաց վրայ կը կարդացուէր անջատման տխուր ազդեցութիւն: Նոյն հրազինուց բոմբիւնք, նոյն փողերու հնչմունք, նոյն բազմութեան ողջոյններ կ'ընկերէին մեզ, բայց սրտերնիս ծանր էր. ապրած էինք օր մը անոյշ անխառն ուրախութեան, որուն քաղցրութիւնը յիշատակի մէջ միայն պիտի տեսէր մեզ համար, մինչ անդին նուրբ և գեղեցիկ զանգակատունը յաւիտենական յիշատակ մը կը մնար, սահմանաժայր մը այսօրուան և վաղուի:

2. 8. ԱՊՐԵՐ

*
* *

Կամաց մ'անցիր հոգիս,
Մեղրամաղձիկ սիրելի.
Այլ հոն լծողուս, կ'աղաչեմ,
Ոչ զանգուրներ վարսերուդ
Որովհետեւ կը կաշկանդեն
Ձայն որով քեզ կ'առնի եմ,
Ոչ ալ կրակը աչքերուդ
Որովհետեւ կը խանձեն
Ձայն որով քեզ հաճոյ եմ
Կամաց մ'անցիր հոգիս՝
Մեղրամաղձիկ սիրելի,
Այլ հոն լծողուս, կ'աղաչեմ
Սպասակութիւնդ՝ բայց եթէ:
